

UDK 930.2:003.076“12/13”

128

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 3. kolovoza 2013.

Prihvaćeno za objavljivanje: 5. rujna 2013.

**MARTIN ZADRANIN *ALIAS* IVAN BLUND:
(NE)POZNATI SREDNJOVJEKOVNI SPIS
O DUŠI I NJEZINIM MOĆIMA**

Tomislav JANOVIĆ, Zagreb

Članak izvještava o srednjovjekovnom rukopisu pronađenom u kaptolskoj knjižnici talijanskoga gradića Urbania, nedaleko od Urbina. Rukopis se sastoji od dva nejednaka i sadržajno neovisna dijela: prvi je dio komentar na teološki nauk Petra Lombardskog (Abstractiones de Libro Sententiarum), a drugi filozofsko-psihologijski spis »O duši i njezinim moćima« (De anima et de potentiis animae). Temeljem nekih povijesnih izvora i indicija oba su teksta pripisana dominikanskomu opatu iz Zadra, stanovitomu Martinu, koji je živio krajem 13. i početkom 14. stoljeća. Prvi je dio rukopisa 2006. doživio kritičko izdanje, a drugi je tek nedavno transkribiran. Otkriveno je da se »Martinov« spis o duši sastoji isključivo od fragmenata djela nastalog čitavo stoljeće prije (oko godine 1200.), čiji je autor Ivan (John) Blund (Johannes Blundus), jedan od prvih srednjovjekovnih komentatora Aristotelovih prirodoznanstvenih spisa i posrednik u recepciji grčke i arapske psihologije na kršćanskom Zapadu. Usporedna analiza dvaju tekstova otvara zanimljiva pitanja i o recepciji Blundova djela u visokoj skolastici i o namjeni Martinove kompilacije.

KLJUČNE RIJEČI: *Martin iz Zadra, John Blund (Johannes Blundus), srednjovjekovni rukopis, moći duše, Aristotel, Avicena, filozofijska psihologija, prirodoznanstveni izvori, dominikanski red.*

Uvod

Nakon skolastičke renesanse u 12. stoljeću, prijelaz 13. u 14. stoljeće donosi još snažniji zamah intelektualnih aktivnosti širom kulturne Europe. Zahvaljujući dobro poznatim okolnostima (ponajviše institucionalizaciji i omasovljenju novih oblika pismenosti i prenošenja znanja – samostanima, katedralnim školama i prevodilačkim radionicama u kojima se izučavaju, latiniziraju i komentiraju novootkriveni dijelovi Aristotelova opusa, a potom i pojavi prvih sveučilišta), broj autora i rukopisa bilježi eksponencijalan rast, a trend širenja znanja i razmjene ideja poprima obilježja kulturne pandemije. Iz perspektive današnjeg istraživača, svako otkriće novog izvora otvara nove mogućnosti usporedbe i

(re)interpretacije onih postojećih, čime slika o formiranju jedinstvene kulture latinskog Zapada s vremenom postaje nijansiranija – sve bogatija detaljima koje je pokatkad teško uklopiti u prethodno utvrđene obrasce.

Istraživački naponi radi dodavanja detalja toj širokoj slici katkad su motivirani parohijalnim razlozima – potrebom za dokazivanjem kontinuiteta nacionalne ili lokalne kulture te njezine uključenosti u duhovna gibanja širih razmjera. To je tipična motivacija istraživača hrvatske znanstveno-filozofske baštine. Premda će neki osporavati primjenu kriterija nacionalne pripadnosti na autore latinskog srednjovjekovlja – na autore za koje se ne može utvrditi jesu li se, osim latinskog, služili i »narodnim« jezikom – postavlja se važnije pitanje: Koliko su brojni i koliko vjerodostojni izvori o djelovanju takvih autora na hrvatskim prostorima?

Što se humanističkog razdoblja tiče, razmjerno bogata pisana ostavština – dovoljno je spomenuti djela Stojkovića, Marulića i Vlačića – opravdava zaključak o hrvatskom doprinosu središnjoj matici kulturnih zbivanja tadašnje Europe. No što je sa starijim izvorima – onima prije 15. stoljeća?

Uzevši u obzir opće okolnosti nastanka i razvoja skolastičkog pokreta – uniformnost i učinkovitost novih komunikacijskih formi, ali i širinu geografsko-kulturnog prostora zahvaćenog reformama iz 12. stoljeća – razumno je pretpostaviti da i na istočnoj obali Jadrana djeluju pojedinci i zajednice koji su u dodiru s europskim središtima učenosti i koji od tih središta preuzimaju ne samo nove ideje već i retoričko-literarne forme namijenjene njihovu širenju. Ipak, pouzdanih svjedočanstava u prilog toj pretpostavci nema. Za imena o kojima postoje koliko-toliko vjerodostojni izvori – među kojima je najpoznatije ono Hermana Dalmatina (ili Hermana Istranina) – nije sporno da su podrijetlom s hrvatskih prostora. Problem je u tome što šturi biografski podatci o tim pretpostavljenim »našijen-cima« redovito govore o njihovu djelovanju izvan domovine, a samo iznimno – kao u slučaju trogirskog dominikanca i zagrebačkog biskupa Augustina Kažotića – o njihovu utjecaju na duhovno formiranje vlastite sredine.

Imajući to u vidu, jasno je da svaki izvor koji bi mogao baciti novo svjetlo na hrvatsku znanstvenu povijest srednjega vijeka – a osobito izvor koji bi svjedočio o djelovanju skolastičkih autora u hrvatskim obalnim gradovima – privlači posebnu pozornost. Jedan od takvih izvora predmet je ovog priopćenja.

Riječ je o rukopisu pronađenom u kaptolskoj knjižnici talijanskoga gradića Urbana, nedaleko od Urbina, o kojem je prvi izvijestio Franjo Šanjek još 1981. godine.¹ Oslanjajući se na bibliografske bilješke Hermana D. Christianopula (18. st.) i Thomasa M. Kaepplija (druga polovina 20. st.), dvojice uglednih povjesničara dominikanskog reda, ali i na dvije bilješke splitskog notara iz 1341. i 1344. godine, autorstvo nad rukopisom Šanjek je pripisao dominikanskom opatu iz Zadra, stanovitomu Martinu, koji je živio krajem 13. i početkom 14. stoljeća.² Rukopis se sastoji od dva sadržajno potpuno različita i međusobno

¹ Franjo ŠANJEK, »Počeci teologije u Hrvata«, *Croatica christiana periodica* (dalje: CCP), V (1981.) 7, str. 134–135.

² O Hermanu Dominiku Christianopulu i njegovu popisu rukopisa dominikanske knjižnice u Zadru (*Index codicum manuscriptorum qui extant in Bibliotheca Jadrensi Fratrum Predicatorum*) usp. Marijan BIŠKUP, »Rukopisni rariteti dominikanske knjižnice u Zadru«, CCP, XVIII (1994.) 34, str. 209–218. O samome Martinu iz Zadra usp. »Martin Zadrarin (13./14. st.)«, u: Martin ZADRANIN, OP, *Abstractiones de Libro Sen-*

nezavisna dijela pisana istom vrstom pisma³: prvi je dio komentar na teološki nauk Petra Lombardskog (*Abstractiones de Libro Sententiarum*), a drugi filozofsko-psihologijski spis »O duši i njezinim moćima« (*De anima et de potentiis animae*).⁴ Kako čitav kodeks ima više od stotinu listova, dio posvećen duši obuhvaća njegov znatno kraći dio. No upravo tih zadnjih 18 folija zaslužuje posebnu pozornost. Evo zašto.

Teološki dio rukopisa, koji je 2006. doživio kritičko izdanje,⁵ zanimljiv je u prvom redu zbog samog autora čije ime sugerira da je – na neki još nedovoljno razjašnjen način – bio vezan za Zadar i hrvatsku obalu. Ako izuzmemo taj (teško provjerljiv) biografski podatak, rukopis se u nekom drugom pogledu ne razlikuje od nebrojenih sličnih primjeraka svog žanra. Naime, velika većina komentara na *Sentencije* Petra Lombardskog, kakvih se u Martinovo doba nakupio već troznamenkasti broj, primjer su didaktičko-egzegetske literature bez veće znanstveno-filozofske vrijednosti.⁶ Ti su komentari, po uzoru na same Petrove *Sentencije* (nastale oko 1150.), služili kao vježba izlaganja i tumačenja teoloških istina, da bi u 13. stoljeću postali nekom vrstom *licentiae theologiae* – neformalne ulaznice u najelitniji razred skolastičkih intelektualaca.⁷

Nasuprot tome, kako zbog teme kojom se bavi tako i zbog načina njezine obrade – analiza pojedinih dijelova (»moći«) duše, identifikacija njihovih moždanih lokacija i rasprava pitanja vezanih za njihov ontološki status –, a osobito zbog imenovanih i neimenovanih izvora, među kojima dominiraju Aristotel i Avicena (Ibn Sīnā), kratka rasprava o duši nedvojbeno je zanimljivija od teološkog dijela Urbanijskog rukopisa, barem s povijesno-znanstvenog stajališta. Zapravo ne bi bilo pretjerano reći da je ta rasprava mali raritet među sličnim srednjovjekovnim tekstovima. Iako su Aristotelovi prirodnoznanstveni spisi, zahvaljujući masovnijoj diseminaciji, a onda i široj recepciji njihovih prijevoda i komentara, već sredinom 13. stoljeća postali standardna sveučilišna lektira (doduše samo na studijima slobodnih umijeća), teološko-spekulativni pristup ostat će dominantan u »empirijskim« disciplinama – od kozmologije i astronomije do biologije i psihologije – sve do kraja srednjega vijeka. Tekstovi u kojima je teološka spekulacija ravnopravna, a kamoli podređena, izlaganju i tumačenju prirodnoznanstvenih izvora – a to su uglavnom oni grčki i arapski (uz neke rijetke srednjovje-

tentiarum (13./14. st.), *Croatia christiana – Fontes*, sv. XXIV, *Scripta auctorum medii aevi* 3, prir. Marijan BIŠKUP, izd. Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2006., str. 7–9.

³ S time da su oba dijela rukopisa pisana rukama više različitih pisara. Vidi Jakov STIPIŠIĆ, »Paleografska analiza rukopisa«, u: Martin ZADRANIN, OP, *Abstractiones*, str. 11–13.

⁴ Drugi dio rukopisa o kojem će ovdje biti riječi, tj. spis *De anima et potentiis animae*, transkribirala je Branka Grbavac, a na hrvatski prevela Iva Kurelac. I transkripcija i prijevod nastali su prije spoznaje o izvoru kojim se autor rukopisa obilato služio. Transkribirani tekst trebao bi ugledati svjetlo dana u izdanju Kršćanske sadašnjosti.

⁵ Martin ZADRANIN, OP, *Abstractiones*.

⁶ Kao važne iznimke mogu se navesti komentari uz *Sentencije* nekih od najvećih skolastičkih umova, poput Alberta Velikog (Paul S. MACDONALD, *History of the Concept of Mind: Speculations about Soul, Mind and Spirit from Homer to Hume*, Aldershot, 2003., str. 179) ili Dunska Skota (Genadij G. MAJOROV, *Formiranje srednjovjekovne filozofije*, Beograd, 1979./1982., str. 17).

⁷ O *Sentencijama* i komentatorima usp. Frederick COPLESTONE, *A History of Philosophy*, vol. II (Medieval Philosophy), New York, 1950./1993., str. 168) i Martin ZADRANIN, OP, *Abstractiones*, str. 17–18 (tekst priređivača Marijana Biškupa).

kovne kao što su *Quaestiones Salernitanae*) – razmjerna su rijetkost u skolastičkom razdoblju, a pogotovo kada su u pitanju autori iz kontinentalnog dijela Europe.⁸

Može li se onda, već na temelju tih općih činjenica, za drugi dio Urbanijskog rukopisa reći da sadrži dosad nepoznat i originalan prinos srednjovjekovnoj psihologiji, i to »iz pera jednog Hrvata«? Ili bi takav zaključak bio ishitren?

Kažimo odmah: takav bi zaključak bio ishitren, ali ne zbog nepoznanica vezanih za ime, podrijetlo ili biografske okolnosti njegovog predmnijevanog autora, već iz sasvim drugog razloga. Naime, »Martinov« spis nije izvoran (u današnjem smislu te riječi), već je kompilacija dijelova manje poznate *Rasprave o duši (Tractatus de anima)*, koju je (barem) stoljeće prije sastavio Ivan (John) Blund (Johannes Blondus ili Blundus), pariški student, oxfordski profesor i canterburyjski nadbiskup, jedan od prvih srednjovjekovnih komentatora Aristotelovih prirodoznanstvenih spisa i posrednik u recepciji grčke i arapske psihologije na kršćanskom Zapadu! No krenimo redom kako bismo rasvijetlili okolnosti te neobične »posudbe«.

Johannes Blund i njegov *Tractatus de anima*

Tractatus de anima jedini je sačuvani spis Johna Blunda (oko 1175.–1248.). Spis je najvjerojatnije nastao oko 1200. godine⁹, ili u Oxfordu ili u Parizu. U Parizu je Blund boravio (najmanje) dva puta – jednom kao student slobodnih umijeća (prije 1200.), a drugi put s namjerom da stekne najviši akademski stupanj u teologiji (između 1208. i 1214.), što mu je i uspjelo. Između i nakon ta dva pariška boravka predavao je u Oxfordu, najprije slobodna umijeća a potom (nakon 1229.) i teologiju. Od ostalih poznatih biografskih podataka najvažniji je onaj da je 26. kolovoza 1232. izabran za nadbiskupa od Canterburyja, da bi nepunih godinu dana potom bio opozvan zbog izostanka papine potvrde za taj izbor (navodno iz doktrinarnih razloga). U laudaciji uoči izbora Henry od Avranchea hvali Blunda kao »prvog koji je u svojoj žeđi za znanjem proučio Aristotelove knjige, nakon što su Arapi Aristotelove knjige upravo bili poslali, što znači da nijedan prije njega nije te knjige više proslavio i o njima predavao, o čemu pričaju i Oxford i Pariz«.¹⁰

I doista, Blund stoji gotovo na samom početku duge i uspješne razvojne linije »znanosti o duši«. Otkrivanjem Aristotelova psihologijskog opusa – najprije neizravno, preko ko-

⁸ Richard W. SOUTHERN, *Robert Grosseteste. The Growth of an English Mind in Medieval Europe*, Oxford, 1986., str. 50–61 i 101 (citirano u: Dorothee WERNER, »Einleitung«, u: John BLUND, *Traktat über die Seele*, prir. Dorothee WERNER, Freiburg, 2005., str. 26–27 i 42 (dalje: D. WERNER, »Einleitung«). Southern zastupa tezu da je kod britanskih autora 12. i ranog 13. stoljeća (poput Blunda, Adelarda iz Batha, Daniela od Morleya ili Alexandra Nequama), za razliku od onih »kontinentalnih«, vidljivo naglašeno zanimanje za empirijska i prirodoznanstvena pitanja. Kod Blunda se to zanimanje u prvom redu očituje u njegovim vrlo opsežnim razmatranjima fiziologije vanjskih osjetila i njegovoj teoriji o sjenama. Usp. Daniel A. CALLUS, »The Treatise of John Blund on the Soul«, *Autour d'Aristote. Recueil d'etudes de philosophie ancienne et medievale offert a Monseigneur A. Mansion*, Louvain, 1955., str. 487.

⁹ Ova se procjena temelji na činjenici da se Blundov zemljak Aleksandar Nequam nedvojbeno oslanjao na Blundov *Traktat* pri pisanju svoga djela *De naturis rerum*, za koje je nedvojbeno utvrđeno da nije moglo biti završeno prije 1204. Usp. D. WERNER, »Einleitung«, str. 10.

¹⁰ Citat preuzet iz: Daniel A. CALLUS i R. W. HUNT, »Introduction«, u: Johannes BLUND, *Tractatus de Anima*, prir. Daniel A. CALLUS – R. W. HUNT, Auctores Britannici Medii Aevi, London, 1970.

mentara velikih islamskih učitelja, a potom i izravno, nakon što su Aristotelovi tekstovi postali dostupni u latinskom prijevodu¹¹ – pred srednjovjekovnim se misliocem rastvorilo novo i potencijalno plodno područje znanstvenog interesa. Disciplina koja je trebala udovoljiti tom interesu, a koja će još čitav niz stoljeća ostati u okrilju filozofije, započela je svoj emancipatorski put kao neobičan spoj aristotelovske psihologije, galenovsko-arapske medicine, platoničkog nauka o duši posredovanog neoplatonistima, Augustinom i nekim drugim patrističkim autoritetima, i skolastičke pojmovne analize u stilu suvremene filozofije uma. Blundova *Rasprava o duši* sadrži ponešto od svega navedenog.

Razlozi zbog kojih je filozofiranje o duši u 13. stoljeću počelo poprimati obilježja autonomne discipline višestruki su i kompleksni te prelaze okvire ovog pogleda. Spomenimo ukratko tek dva. S jedne strane, potaknuti svojom doktrinarnom obvezom – dokazivanjem posebnog statusa duše u odnosu na ostala bića – skolastički filozofi pokušali su integrirati antička psihologijska i medicinska znanja u zadani teološki okvir. Premda je njihov pokušaj razumijevanja strukture i funkcije duše, njezina odnosa prema tijelu i njezina položaja u hijerarhiji bića, sputan predrasudama i ograničenjima sasvim razumljivim za vrijeme u kojem su djelovali, spoznaja o posebnosti duše u odnosu na druge kategorije bića posvijestila je potrebu za posebnim načinom njezina proučavanja. S druge strane, i s time u vezi, skolastički su se mislioci, od Blunda nadalje, našli u povoljnijem položaju od svojih patrističkih i ranosrednjovjekovnih prethodnika budući da su od Aristotela – posredstvom njegovih arapskih prevoditelja i komentatora – mogli preuzeti znanstveni aparat pogodan za opisivanje, klasifikaciju i objašnjenje duševnih moći. O znanstvenoj plodnosti toga pojmovnog sustava najbolje svjedoči njegova dugovječnost – otpornost na revizije i kritike koja traje praktički do današnjih dana.

Formalno gledano, iako nosi naslov »Traktat«, Blundovo djelo ima strukturu tipične skolastičke rasprave (*disputatio*) – sustavnog izlaganja doktrine u kojem nakon formulacije pojedinačnog problema (*quaestio*) slijedi izlaganje mogućih stavova i argumenata te protustavova i protuargumenata (*obiectio*), da bi se spor razriješio autorovim (i autoritativnim) prijedlogom rješenja (*solutio*) koje uključuje i odgovor na prethodno iznesene prigovore.¹² Takva

¹¹ Među tim spisima, dakako, središnje mjesto zauzima *De anima*. Najstariji poznati prijevod tog Aristotelova djela s grčkog izvornika jest onaj Jakoba Mlečanina iz sredine 12. stoljeća. Tim se prijevodom, poznatim kao *translatio vetus*, najvjerojatnije služio Blund. Noviji prijevod, *translatio nova*, djelo je Vilima od Moerbekea oko sredine 13. stoljeća (usp. Carla DI MARTINO, »Memory and Recollection in Ibn Sînâ's and Ibn Rushd's Philosophical Texts Translated into Latin in the Twelfth and Thirteenth Centuries: A Perspective on the Doctrine of the Internal Senses in Arabic Psychological Science«, u: *Forming the Mind: Essays on the Internal Senses and the Mind/Body Problem from Avicenna to the Medical Enlightenment*, ur. Henrik Lagerlund, Dordrecht, str. 17, i Johannes HIRSCHBERGER, *Geschichte der Philosophie: Altertum und Mittelalter*, Freiburg im Breisgau, 1980., str. 433). Od prijevoda s arapskog treba spomenuti onaj Michaela Scota s početka 13. stoljeća. Riječ je zapravo o prijevodu opsežnih Averroesovih komentara na *De anima* u sklopu kojih je preveden i cjelokupan Aristotelov tekst. Usp. Bernard G. DOD, »Aristoteles Latinus«, u: *The Cambridge History of Later Medieval Philosophy*, ur. Norman KRETZMANN – Anthony KENNY – Jan PINBORG – Eleonore STUMP, Cambridge, 1988., str. 58–59 i 77.

¹² »A disputation is an institution which excellently formalises the dialectical procedure described by Aristotle: present a problem (*aporia*), set down the conflicting opinions of philosophers (*endoxa, phainomena*), resolve the difficulty and restate the endoxa in a middle-free manner« (A. KENNY; J. PINBORG, »Medieval Philosophical Literature«, u: *The Cambridge History of Later Medieval Philosophy*, ur. Norman KRETZMANN – Anthony KENNY – Jan PINBORG – Eleonore STUMP, Cambridge, 2008., str. 25 (dalje: A. KENNY; J. PINBORG, »Medieval Philosophical Literature«).

struktura jasno odslikava sturukturu usmene rasprave tipične za srednjovjekovna sveučilišta. Zapravo, ima naznaka da je i sam Blundov *Traktat* nastao na temelju njegovih predavanja za pariške studente. Jedna od zanimljivijih naznaka za to jest rečenica iz 312. odlomka u kojoj se nenadano spominje Odgovaratelj (*Respondens*): *Anima sensibilis est substantia corporea, ut dicit Respondens, et distenditur per totum corpus hominis* (»Osjetilna je duša tjelesna supstancija, kao što kaže Odgovaratelj, koja je proširena na čitavo tijelo«).¹³

Sadržajno gledano, Blundov *Traktat* vjerno slijedi tematsku razdiobu Avicenine *De anime*, osobito peti dio prve knjige, koji sadrži podjelu glavnih dijelova (moći) duše zajedno s njihovim definicijama i moždanim lokacijama, nakon čega slijedi detaljan komentar svakog dijela zasebno. Jedino završni dio *Traktata*, koji raspravlja problem slobodne volje, odudara od te Avicenine sheme.

Četiri su glavna dijela *Traktata*¹⁴: u prvom dijelu Blund postavlja temeljno pitanje o postojanju i naravi duše, navodi čuvenu Aristotelovu definiciju (*De anima*, II, 1, 412a 27–28 i 412b 5–6) prema kojoj je duša ono što daje savršenstvo organskom tijelu koje posjeduje život *in potentia*, zatim izlaže znanstveno-teorijski okvir u koji smješta pojedine aspekte rasprave o duši, da bi završio s pregledom stavova »različitih autora o duši« te argumentima protiv njezina (jednostavnog) poistovjećivanja s tijelom; u drugom (vrlo kratkom) dijelu izlaže osobine vegetativne duše; u trećem neobično detaljno objašnjava funkciju i fiziologiju osjetilne duše i njezinih moći (pet vanjskih i pet unutarnjih osjetila, i to prema Aviceninom podjeli koja je nadopunjena, ali i bitno revidirana Aristotelova); u petom dijelu raspravlja pitanja jedinstva vegetativne, osjetilne i razumske duše, njezine propadljivosti i njezinih zasluga, zatim izlaže vrlo složenu teoriju o moćima razumske duše, kako praktičnim tako i teorijskim (uključujući Avicenino učenje o četirima aspektima/razvojnim stadijima intelektualne spoznaje: *intellectus materialis*, *intellectus adeptus*, *intellectus in effectu* i *intellectus agens*, te njegovo neoplatonički intonirano o učenje o »prvom davatelju oblika« koji u potencijalno živo tijelo ulijeva dušu¹⁵) da bi čitav *Traktat* završio pitanjem o sjedištu duše (kandidati su: mozak, srce i krv) i njezinu odnosu prema slobodnoj volji.

Već je na temelju uvida u ovu strukturu, a pogotovo na temelju detaljne analize teksta *Traktata* i njegovih izvora, posve jasno da je Blundovo izlaganje Aristotelove psihologije pod mnogo snažnijim utjecajem Avicenine, mjestimično dosta radikalne, reinterpretacije Aristotelove psihologije, nego što je plod neovisnog studija izvornih i za dvanaestostoljetnog čitatelja vjerojatno vrlo kriptičnih Aristotelovih formulacija. Ako toj činjenici pridodamo i lako prepoznatljive neoplatoničke utjecaje, posredovane Boetijem i Augustinom (npr. teoriju o *acies animi*), možemo se složiti s Dorothee Werner da je, restrukturiranjem elemenata kršćanskog

¹³ Usp. Michael W. DUNNE, »Introduction«, u: John BLUND, *Treatise on the Soul*, prir. Daniel A. CALLUS – R. W. HUNT – Michael W. DUNNE, *Auctores Britannici Medii Aevi II*, Oxford, 2013., str. XIV (dalje: M. W. DUNNE, »Introduction«). Dunne se ovdje poziva na članak Daniela A. CALLUSA, »The Treatise of John Blund on the Soul«, *Autour d'Aristote. Recueil d'etudes de philosophie ancienne et medievale offert a Monseigneur A. Mansion*, Louvain, 1955., str. 483. Zanimljivo je da Martinov rukopis na stranici 189 vjerno prenosi tu rečenicu.

¹⁴ Ovdje slijedim podjelu Dorothee WERNER (»Einleitung«, str. 12–17).

¹⁵ U ovom dijelu nalazi se i jedan zabavni odlomak na koji upozorava M. W. DUNNE (»Introduction«, str. XXIV). U tom odlomku (370) Blund raspravlja pitanje je li duša filozofa odvojena od tijela mudrija od duše idiota odvojene od njegova tijela.

shvaćanja duše koji su mu stajali na raspolaganju te njihovim smještavanjem u aristotelovsko-avicenovski kontekst, Blund ponudio neke nove strategije za premošćivanje jaza između tijela i duše. Neovisno o tome koliko su te strategije stvarno utjecale na autore 13. stoljeća, kao i na razvoj filozofijske psihologije općenito, nedvojbeno je činjenica da su još početkom 14. stoljeća imale svoje poklonike – tako barem svjedoči slučaj Urbanijskog rukopisa.

Usporedba »Martinova« i Blundova teksta

Već površna analiza drugog, kraćeg dijela Urbanijskog rukopisa – koji je, kao i komentari na Petrove *Sentencije*, pripisan Martinu iz Zadra – upućuje na jednu neobičnost: odsutnost skolastičkih izvora. Najmlađi autoritet na kojeg se pisac izrijezom poziva, i to na sedam mjesta (uključujući jedno nejasno mjesto), jest Avicena (Ibn Sīnā), koji je živio u 11. stoljeću. (Citirani tekstovi poznati su pod nazivom *Metaphysica* i *De anima*, a dio su Avicenina enciklopedijskog djela *Kitab al-šifa* ili *Knjige o izliječenju*.) Od antičkih autoriteta očekivano prevladava Aristotel, na kojega se pisac poziva 13 puta (*De anima*, *Topika*, *Fizika*, *De corruptione et generatione*, *Analytica posteriora*), dok su od ostalih spomenuti Platon (*Menon* i *Timej*) i Porfirije (*Isagoge*). Od patrističkih autora Augustin je spomenut na četiri mjesta (*De trinitate* i *De consensu Evangelistarum*), a po jednom Boetije (*De consolazione philosophiae*) i Jeronim (neidentificirano djelo). Iako postoje naznake o utjecaju »mlađih« autora (uključujući one ranoskolastičke, npr. Gundisalvija¹⁶), može se sa sigurnošću zaključiti da pred vremenski bližim izvorima autor daje prednost onim udaljenijima. No, kao što je već naglašeno, za analizu izvora puno korisnija podjela od one na starije i novije jest podjela na filozofsko-teološke i prirodnoznanstvene izvore, od kojih su prvi uglavnom patristički (ili patristički posredovani antički izvori: »boetizirani« Aristotel i »augustinizirani« Platon), a potonji antički i arapski (uz utjecaj nekih srednjovjekovnih tekstova¹⁷).

Zanimljivo je da se slika o strukturi izvora bitno ne mijenja ni nakon identifikacije »predložka« kojim se pisac drugog dijela Urbanijskog rukopisa obilato poslužio u sastavljanju »svog« teksta. Premda je nakon te spoznaje jasno zašto u »Martinovu« spisu nema tragova utjecaja trinaestostoljetnih velikana poput Alberta, Tome ili Bonaventure¹⁸, konstatacija

¹⁶ Osim što je autor vlastitog spisa o duši – u kojem anticipira čitav niz pitanja skolastičke filozofije uma (među ostalima i pitanje koje je tema XXIV. poglavlja Blundova *Traktata*: Je li duša jednostavna ili složena supstancija?) – Gundisalvi se, inače član čuvene prevodilačke radionice u Toledu, smatra autorom jedne od dviju inačica latinskog prijevoda Avicene koja je u upotrebi u 12. stoljeću, i to upravo one inačice iz koje potječe šest od sedam gore spomenutih citata Avicene u »Martinovu«/Blundovu tekstu (M. W. DUNNE, »Introduction«, str. XII).

¹⁷ *Quaestiones Salernitanae* nepoznatih autora (gdje je izložena poznata teorija o četirima vrstama tjelesnih tekućina, trima vrstama daha i njima odgovarajućim tjelesnim organima), zatim tri spisa Adelarda iz Batha (*Conversation with his Nephew. On the Same and the Different, Questions on Natural Science, and On Birds*) i *Dragmaticon* Guillelmusa de Conchisa. Usp. D. WERNER, »Einleitung«, str. 18–19, i M. W. DUNNE, »Introduction«, str. XII.

¹⁸ Na ovome je mjestu teško ne povući paralelu s prvim dijelom rukopisa – s tekstom komentara na Petrove *Sentencije*. Naime, među više od 550 izvora koje je priređivač kritičkog izdanja tog rukopisa, Marijan Biškup, uspio identificirati nema ni jedne reference koja bi se odnosila na velike autoritete 13. stoljeća. (Najmlađi identificirani izvori su iz vremena samog Petra Lombardskog, dakle iz prve polovine 12. stoljeća.) To je neobično ako je rukopis doista sastavila osoba koja je živjela krajem 13. i početkom 14. stoljeća, i još k tome bila član dominikanskog reda. Tu je okolnost uočio i sam priređivač kritičkog izdanja, koji je ponudio

o njegovoj utemeljenosti u predskolastičkim izvorima – kako patrističkim tako arapsko-antičkim – i dalje stoji. Štoviše, takav se zaključak može izvesti za čitav tekst Blundova *Traktata*, a ne samo za one njegove dijelove koji su preuzeti u Martinovu rukopisu. Jedina spomena vrijedna iznimka je Anselmova rasprava o slobodnoj volji, za koju je već na prvi pogled jasno da je presudno utjecala na završni dio Blundova djela – na dva završna poglavlja koja su u Martinovu rukopisu izostavljena.

No kako se dva teksta sadržajno odnose jedan prema drugome? Koji su dijelovi Blundove rasprave preuzeti u »Martinovoj«, ima li u tom preuzimanju neke »logike« i možemo li temeljem tih uvida spekulirati o namjeni rukopisa pronađenog u urbanijskoj knjižnici? Budući da odgovori na ta pitanja zahtijevaju usporednu analizu dvaju tekstova, »Martinova« i Blundova, za tu je svrhu priložena tablica koja prikazuje njihova međusobna preklapanja i odstupanja.

Radi lakšeg snalaženja u tablici potrebno je dati nekoliko napomena. (1) »Martinov« tekst vjerno prati tijek Blundova *Traktata*, što znači da je redosljed tekstovnih cjelina u dvama spisima (osim na jednome nejasnom mjestu) identičan, bez obzira na to što su u Martinovu rukopisu mnoge od tih cjelina (bilo da je riječ o rečenicama, odlomcima ili čitavim poglavljima) izostavljene. (2) Paginacija kraćih tekstovnih cjelina (odlomaka) dana je prema kritičkim izdanjima Blundova *Traktata* iz 1970. i 2013. Podjelu na odlomke načinio je Daniel Callus, O. P., glavni priređivač prvog izdanja, koji je preminuo neposredno prije njegova dovršenja. (3) Naslovi većih tekstovnih cjelina (poglavlja) izvorni su, tj. potječu od samog Blunda. (4) Oznake za tekstovne cjeline »Martinova« spisa (174–205) označavaju stranice u rukopisu koji je danas u posjedu kaptolske knjižnice talijanskoga gradića Urbana. Drugim riječima, »Martinov« tekst nije podijeljen na sadržajne cjeline (iako se u većem dijelu teksta te cjeline mogu razmjerno jednostavno rekonstruirati jer se uglavnom poklapaju s Blundovim poglavljima). (4) Postoje tri rukopisa Blundova *Traktata* na temelju kojih je načinjeno kritičko izdanje: Cambridgeski, Praški i Vatikanski manuskript (u tablici označeni kao CM, PM i VM), od kojih su prva dva iz 13., a treći iz 14. stoljeća.¹⁹ Na mjestima gdje ti rukopisi znatnije odstupaju jedan od drugoga u tablici je navedeno kojem se od triju priklanja »Martinov« tekst. (5) Od izvora su navedeni samo oni na koje se autor izriječom poziva, i to uz tekstovne cjeline (prema Callusovoj podjeli) u kojima se ti »citati« pojavljuju. Inače, vrlo iscrpan kritički aparat obaju novijih izdanja Blundova *Traktata*, njemačkog (2005.) i engle-

objašnjenje za izostanak spomena Tome Akvinskog, Martina subrata. Objasnjeno glasi (str. 8 i 171–172) da se Martin vjerojatno suzdržao od spomena Tomina imena zbog poznatih osuda krivovjernih učenja od strane pariškog biskupa Étiennea Tempiera 1270. i 1277. godine. Te su se osude, između ostalih, ticale ili mogle ticati i Tome, točnije njegovih navodno veroističkih interpretacija Aristotela. Neposredno nakon osude iz ožujka 1277. pokrenut je i zaseban istražni postupak protiv Akvinčevih spisa, ali je taj postupak, nakon papine iznenadne smrti, obustavljen. No neovisno o tome »sretnom« ishodu, Tempierove osude ionako nisu imale veći utjecaj na popularnost tomističkih ideja među pariškim studentima, osobito među onima iz dominikanskog reda (usp. Robert WIELOCKX, *Mediaeval Reactions to the Encounter Between Faith and Reason*, Milwaukee, 1995.). Stoga je malo vjerojatno da su mogle utjecati na autora *Abstractiones de libro Sententiarum* – pretpostavljenog Martina – čak i ako je on živio u doba kada su izdane. Razlog nepozivanja na Tomu (ili na bilo kojeg drugog autora koji je djelovao nakon 1250.) mogao bi biti trivijalniji – da je (baš kao i u slučaju »Martinova« *Traktata o duši*) tekst nastao znatno ranije nego što je datiran na osnovi paleografske analize rukopisa (koji, prema decidiranoj tvrdnji Jakova Stipišića, ionako nije pisao sam autor).

¹⁹ Oznake rukopisa: Cantabrigiae, Bibl. Collegii S. Iohannis, cod. 120; Praga, Bibl. Universitatis, cod. IV. D 13 (667); Civitatis Vaticanae, cod. Vat. lat. 833.

skog (2013.)²⁰, sadrži i velik broj neimenovanih, tj. prikrivenih izvora, što istraživaču omogućuje praćenje pojedinih idejnih utjecaja, a onda i moguću reviziju dosadašnjih spoznaja o formiranju znanstvene slike svijeta u Blundovo doba, na prijelazu iz 12. u 13. stoljeće – doba koje se smatra ključnim u povijesti srednjovjekovne filozofije.²¹

Johannes Blund: <i>Tractatus de anima</i>		Martinus de Iadra: <i>De potentiis animae</i>		
Odlomak (Callus, 1970.)	Naslov poglavlja	str.	Prezeti dijelovi teksta (po odlomcima)	Prezeti izvori
1	[uvodni odlomak – četiri rečenice]			
2	I.i. <i>An anima sit</i> (Postoji li duša?)			
3–13	I.ii. <i>An motus orbicularis sit naturalis vel voluntarius</i> (Je li kružno kretanje [nebeskih tijela] prirodno ili voljno?)			
14–16	II.i. <i>De essentia animae</i> (O biti duše)			
17–22	II.ii. <i>Cuius artificis sit speculatio anima</i> (Kojem umijeću pripada razmatranje o duši?)			
23–34	III. <i>De diversorum opinione de anima</i> (O različitim stavovima o duši)			
35–45	IV. <i>Utrum anima vegetabilis, sensibilis et rationalis sint eadem anima</i> (Jesu li vegetativna, osjetilna i razumska duša jedna te ista duša?)			
46–54	V. <i>De viribus animae vegetabilis</i> (O moćima vegetativne duše)	174 175	54 (zadnja rečenica zadnjeg odlomka, koja najavljuje temu Blundova VI. poglavlja, početna je rečenica »Martinova« teksta: <i>Sequitur ut dicamus anima sensitiva et eius viribus.</i>)	

²⁰ John BLUND, *Traktat über die Seele* (prir. Dorothee WERNER), Freiburg, 2005., i John BLUND, *Treatise on the Soul*, prir. Daniel A. CALLUS – R. W. HUNT – Michael W. DUNNE, Auctores Britannici Medii Aevi II, Oxford, 2013.

²¹ »The growing flood of translations of Arabic or Jewish works marks a watershed in the history of medieval speculation and learning. It splits the history of medieval thought into two periods, with the break coming most dramatically in the early thirteenth century« (David LUSCOMBE, *Medieval Thought [History of Western Philosophy II]*, Oxford – New York, 1997., str. 74). Kao »jednog od najranijih latinskih autora koji se pokušao uhvatiti u koštac s navalom novih ideja o umu« Luscombe navodi upravo Johna Blunda.

55–61	VI. <i>De anima sensibili</i> (O osjetilnoj duši)	55 (11 rečenica, tj. gotovo čitav dugi odlomak; nedostaje nabranje osjetila na samom kraju, a neke riječi su ispuštene ili zamijenjene) 61 (prva od dvije rečenice, nepotpuna)	Aristotel: <i>Topica</i> IV, 5, 126 a 7–10
62–82	VII. <i>De viribus animae sensibilis secundum ordinem</i> (O moćima osjetilne duše, prema [njihovu] redosljedu)	176 62–63 (oba odlomka u cijelosti, osim kraja zadnje rečenice) 64 (prva od dvije rečenice, s time da je izostavljena rečenica u kojoj se Blund poziva na Avicenu) 65 (veći dio odlomka: nedostaje središnji dio druge rečenice kao i u VM, a na kraju zadnje rečenice umjesto <i>diverse vires</i> stoji <i>forme diverse</i>) 67 (veći dio odlomka: nedostaje nekoliko riječi i prvi dio zadnje rečenice) 68 (dvije od četiri rečenice: umjesto nastavka odlomka: <i>Ergo et cetera</i>) 69–70 (oba odlomka u cijelosti, osim što su neke riječi dodane ili ispuštene, a nedostaje i dio zadnje rečenice) 71 (čitav odlomak, osim kraćih dijelova teksta koji nedostaju ili su izmijenjeni) 72 (čitav odlomak, osim što je ispušten duži dio teksta u sredini odlomka i što su riječi <i>antecedens</i> i <i>consequens</i> u prvoj rečenici zamijenile mjesto) 75 (dio odlomka: nedostaju kraći dijelovi teksta u sredini te rečenica i pol na kraju odlomka; neke riječi zamijenjene a neke dodane) 76 (čitav kratki odlomak) 77 (početak i kraj odlomka) 177 78 (dio zadnje rečenice: nedostaju zadnje četiri riječi) [Budući da je u »Martinovu« tekstu ispušten čitav prvi dio ovog odlomka, tj. završetak 77. nakalempljen na zadnju rečenicu 78. odlomka, stječe se dojam da citat koji slijedi nakon riječi <i>et dicitur</i> također potječe od Aristotela (kao i prethodno citirani tekst). Čitatelj Blundova rukopisa ne može doći u takvu zabludu jer mu je dostupan prethodni dio teksta.] 81 (dio odlomka: nedostaje rečenica i pol u sredini te dio teksta pred kraj odlomka)	Aristotel: <i>Topica</i> II, 8, 113a 34–113b 3 Aristotel: <i>De Anima</i> III, 10, 433b 1–5 Aristotel: <i>Topica</i> IV, 5, 126a 13–16
83–88	VIII. <i>De viribus animae sensibilis apprehensivis</i> (O zamjedbenim moćima osjetilne duše)	83 (dvije od tri rečenice, s time da je tekst druge rečenice nešto izmijenjen) 84 (jedna od četiri rečenice)	
89–117	IX. <i>De visu</i> (O vidu)	178 89 (druga rečenica – definicija vida: izostavljen početak iduće rečenice u kojem se Blund poziva na Avicenu)	
118–136	X. <i>De luce</i> (O svjetlosti)		

137–145	XII. <i>De umbra</i> (O sjenama)			
145–175	XII. <i>De auditu et sono et eorum dispositionibus</i> (O sluhu, zvuku i njihovu ustroju)		145 (nepotpuna prva rečenica – definicija sluha: ispušten dio rečenice u kojem se Blund poziva na Avicenu)	
176–192	XIII. <i>De reverberatione soni, scilicet de echo</i> (O odbijanju zvuka ili o jeci)			
193–197	XIV.i. <i>De olfactu</i> (O osjetilu mirisa)		193 (nepotpuna druga rečenica – definicija mirisa: ispušten dio rečenice u kojem se Blund poziva na Avicenu)	
198–201	XIV.ii. <i>De odore, et quare potius immutat olfactum quam alium sensum</i> (O mirisu i zašto on draži upravo osjetilo mirisa a ne neko drugo osjetilo)			
202–207	XIV.ii. <i>Utrum instrumentum odoratus sit alicuius odoris</i> (O tome ima li sam organ mirisa neki miris)			
208–216	XV. <i>De gustu</i> (O okusu)		208 (treća rečenica – definicija okusa: izostavljen prethodni dio odlomka u kojem se Blund poziva na Avicenu)	
217–231	XVI. <i>De tactu</i> (O opipu)		217 (treća rečenica – definicija opipa; jedna riječ nedostaje, a dvije su riječi izmijenjene)	
232–249	XVII. <i>De sensu communi</i> (O zajedničkom osjetilu)	179	<p>232 (dvije uvodne rečenice koje vjerno slijede PM koji se ovdje znatno razlikuje od VM i CM)</p> <p>236 (čitav odlomak, osim što su pojedine riječi izmijenjene)</p> <p>237 (dio odlomka: ispuštena 2. i 3. rečenica, baš kao i u PM, a zadnja rečenica prekinuta te na nju nakalempljen prvi dio početne rečenice 244. odlomka)</p> <p>238 (prve tri rečenice, s time da nedostaju dvije riječi, a neke su riječi zamijenjene ili im je zamijenjen redosljed)</p> <p>244 (veći dio odlomka: umjesto dijela prve rečenice koji je pridružen odlomku 237 umetnuto desetak riječi koje se ne mogu pripisati Blundu; u sredini odlomka nedostaje redak i pol teksta, a mnoge su riječi izmijenjene ili ispuštene – npr. u nabranjanju osjetila umjesto <i>tum a gustu</i> stoji <i>et cetera</i>)</p> <p>246 (dio odlomka: nedostaju zadnja četiri retka, uz nekoliko ispuštenih i izmijenjenih riječi)</p> <p>249 (dio zadnje rečenice odlomka odnosno poglavlja: dvije ispuštene i nekoliko izmijenjenih riječi)</p>	<p>Avicena: <i>De anima</i> I, 5 (Avicenna Latinus. <i>Liber de anima...</i>, sv. 1, 1972., str. 87)</p> <p>Aristotel: <i>De anima</i> III, 1, 425 a14–b3; 2, 426 b 8 i dalje</p> <p>Avicena: <i>De anima</i> (ibid., str. 88)</p>

250–253	XVIII. <i>De imaginatione</i> (O mašti)	180	<p>250 (čitav odlomak, uz nekoliko ispuštenih ili izmijenjenih riječi)</p> <p>251 (čitav odlomak, s time da je kraj druge rečenice neprepoznatljiv, a u ostatku odlomka je nekoliko riječi ispušteno ili izmijenjeno)</p> <p>252 (čitav odlomak, osim što je zamijenjen redosljed riječi na kraju prve i ispušten početak druge rečenice)</p> <p>253 (čitav odlomak, osim dijela prve rečenice koja je neznatno izmijenjena)</p>	Avicena: <i>De anima</i> (ibid., str. 85–87)
254–261	XIX. <i>De estimatione</i> (O prosudbi)	181 182	<p>254 (čitav odlomak, osim što je izmijenjen kraj druge rečenice i što je riječ <i>Commentator</i> – tj. Avicena – teško prepoznatljiva)</p> <p>255 (čitav odlomak, osim nekoliko ispuštenih ili izmijenjenih riječi)</p> <p>256 (čitav odlomak, s time da Martin vjerno slijedi PM, koji se u ovom odlomku dosta razlikuje od VM i CM)</p> <p>257 (čitav odlomak, osim što nedostaje isti dio teksta kao i u PM i VM i što su neke riječi ispuštene)</p> <p>258 (čitav odlomak, osim dvije ispuštene riječi)</p> <p>259 (čitav odlomak, osim što je na dva mjesta ispuštena riječ <i>animalia</i> i što su dvije riječi izmijenjene; u ovom odlomku tekst slijedi VM i CM, koji su za čitav redak duži od PM)</p> <p>260 (čitav odlomak, osim nekoliko ispuštenih riječi)</p> <p>261 (čitav odlomak, osim što su ispuštene dvije riječi; tekst predzadnje rečenice odgovara VM)</p>	Avicena: <i>De anima</i> (ibid., str. 89 i 86)
262–275	XX. <i>De memoria</i> (O sjećanju)	183	<p>262 (čitav odlomak, osim što je ispušten dio zadnje rečenice, kao i u PM)</p> <p>266 (dio odlomka: u sredini odlomka ispušten kraj jedne i početak druge rečenice; ostali ispušteni dijelovi nedostaju i u PM)</p> <p>267 (čitav odlomak, osim što je nekoliko riječi ispušteno, a dio teksta ponovljen, tj. dvaput napisan)</p> <p>268 (čitav odlomak, osim što na jednome mjestu paralelno postoje dvije verzije teksta: jedna u skladu s PM i VM, a druga u skladu s CM)</p> <p>270 (čitav odlomak, osim samog početka koji se razlikuje u dvije riječi)</p> <p>275 (dio zadnje rečenice, koja je ujedno prva rečenica XXI. poglavlja: dvije riječi dodane)</p>	Platon: <i>Menon</i> , 81e–82b
276–295	XXI. <i>Utrum sit remisci oblivionis</i> (Možemo li se prisjetiti zaborava?)	184	<p>279 (prve dvije rečenice, s time da je ispušten podnaslov <i>solutio</i> zajedno s početnim riječima <i>dicendum est</i>, tako da se odlomak »prirodno« nastavlja na zadnju rečenicu iz 275)</p> <p>282–283 (dva kratka odlomka u cjelini)</p> <p>284 (veći dio odlomka: na četiri mjesta nedostaju dijelovi teksta, ukupno 16 riječi)</p> <p>286 (čitav odlomak, osim što je neznatno izmijenjen početak i što u zadnjoj rečenici nedostaju tri riječi)</p>	

296–316	XXII. <i>De anima rationali</i> (O razumskoj duši)	<p>185 296 (čitav odlomak, osim dijela zadnje rečenice) 297 (čitav odlomak, osim što je zamijenjen redosljed dviju zadnjih rečenica, kao i u PM) 298–301 (četiri odlomka u cjelini)</p> <p>186</p> <p>302 (čitav odlomak, osim zadnjeg dijela završne rečenice) 303 (čitav odlomak) 304 (čitav odlomak, osim kraja predzadnje rečenice koji nema sličnosti s Blundovim tekstom)</p> <p>187 305 (čitav odlomak) 306 (rečenica/odlomak u cjelini, osim samog početka) 307 (čitav odlomak, osim šeste i početka sedme rečenice, koji su nečitki)</p> <p>188 308 (čitav odlomak, osim što su u predzadnjoj rečenici ispuštene neke riječi) 309–310 (oba odlomka u cjelini) 311 (čitav odlomak, osim što je u trećoj rečenici ispušten duži dio teksta, a u naredne dvije po nekoliko riječi)</p> <p>189 312–315 (sva četiri odlomka)</p> <p>190 316 (čitav odlomak, osim što nedostaje dio teksta u najavi citata i u samom citatu)</p>	<p>Aristotel: <i>De generatione et corruptione</i> I, 5, 320b 20–22</p> <p>Aristotel: <i>Physica</i> V, 3, 227a 10–16 Avicena: <i>Metaphysica</i> II, 1 (Avicenna Latinus. <i>Liber de Philosophia prima</i>, sv. I, 1977., str. 68)</p>
317–328	XXIII. <i>Utrum anima sit mortalis vel immortalis</i> (Je li duša smrtna ili besmrtna?)	<p>191 317–319 (tri odlomka u cjelini) 320 (čitav odlomak, osim dodanog teksta između pete i šeste rečenice)</p> <p>192 321–322 (oba odlomka u cjelini) 323 (čitav odlomak, osim čitave sedme i dijelova osme rečenice) 324–328 (svih pet odlomaka u cjelini, uz neznatna odstupanja)</p>	Aristotel: <i>Physica</i> I, 9, 192a 29–36
329–334	XXIV. <i>Utrum anima sit simplex vel composita</i> (Je li duša jednostavna ili složena?)	<p>193</p> <p>194 329–334 (svih šest odlomaka – čitavo poglavlje)</p>	Porfirije: <i>Isagoge</i> III: <i>De differentia</i> (Aristoteles Latinus. I 6–7, 1966., str. 18)
335–336	XXV.i. <i>De viribus animae rationalis</i> (O moćima razumske duše)	<p>195 335 (čitav odlomak, osim nekoliko izmijenjenih ili ispuštenih riječi) 336 (čitav dugi odlomak, osim većeg dijela druge rečenice)</p>	Avicena: <i>De anima</i> I, 5 (Avicenna Latinus. <i>Liber de anima...</i> , sv. I, 1972., str. 91)

<p>337–361</p>	<p>XXV.ii. <i>De intellectu</i> (O intelektu)</p>	<p>337–339 (sva tri odlomka u cjelini)</p> <p>196 197</p> <p>340 (čitav odlomak, osim što na jednom mjestu stoji <i>intellectu formali</i> umjesto <i>intellectu adepti</i>)</p> <p>341–347 (sedam odlomaka u cjelini)</p> <p>198</p> <p>348 (čitav odlomak, osim što je u nabranju ispušten jedan element niza – <i>in cupro</i>)</p> <p>349 (čitav odlomak, osim nekoliko ispuštenih ili izmijenjenih riječi)</p> <p>350 (čitav odlomak)</p> <p>351 (čitav odlomak, osim što je zamijenjen redosljed prvog i drugog dijela prve rečenice)</p> <p>[Odlomak 352 nedostaje i u PM!]</p> <p>353 (čitav odlomak, ako se uzme u obzir PM u kojem je odlomak za trećinu kraći nego u druga dva rukopisa)</p> <p>354 (čitav odlomak, osim što nedostaju prve dvije riječi)</p> <p>355 (čitav odlomak)</p> <p>356 (čitav odlomak, osim što umjesto <i>regimentum per universitatem orbis</i> stoji <i>regimentum mundi</i>)</p> <p>199</p> <p>357 (čitav odlomak, osim što je dodana jedna kratka nečitka rečenica i ispušten dio teksta predzadnje rečenice)</p> <p>358 (dijelovi odlomka: nedostaje nekoliko riječi i jedna duža rečenica)</p> <p>359 (dijelovi odlomka: nedostaju kraći dijelovi teksta u sredini odlomka i pet riječi u završnoj rečenici)</p> <p>360 (čitav odlomak, osim što je na kraju zadnje rečenice dodana riječ <i>mundus</i>)</p> <p>361 (veći dio odlomka: dvije su riječi nečitke, a na samom kraju odlomka nedostaje dio teksta)</p>	<p>Avicena: <i>De anima</i> I, 5 (ibid., str. 96–99)</p> <p>Aristotel: <i>De anima</i> III, 4, 430a 1–5</p> <p>Augustin: <i>De trinitate</i> XI. 2.6</p> <p>Aristotel: <i>Physica</i> II, 1, 193a 14–21</p> <p>Boetije: <i>De consolatione philosophiae</i> III, Metrum 9, 13–14; 16–17.</p> <p>Platon: <i>Timej</i>, 34b–37c (Chalcidius, <i>Timaeus a Calcidio translatus commentarioque instructus</i>, ed. J. H. Waszink, London – Leiden, 1962., str. 172)</p> <p>Augustin: <i>De consensu Evangelistarum</i> I. XXIII. 35</p>
----------------	---	---	---

		200	[Ovdje je umetnut odlomak od 4 retka koji smislom i pojedinim izrazima (npr. <i>nutrimentum proportionaliter</i> i <i>anum mundi</i> slični na dijelove ispuštenog odlomka 352 Blundova spisa.)]	
362–375	XXV.iii. <i>Inquirit utrum nova anima infundatur corpori vel antiqua</i> (Propituje je li u tijelo udahnuta nova ili stara duša)	201 202 203	<p>362 (čitav odlomak, osim dvije dodane riječi u predzadnjoj rečenici)</p> <p>363 (čitav odlomak, osim što nedostaje duži dio predzadnje rečenice)</p> <p>364 (čitav odlomak, s time da ispušteni dio teksta na kraju odlomka nedostaje i u PM)</p> <p>365 (čitav odlomak, s time da ispušteni dio teksta nedostaje i u PM)</p> <p>366 (čitav odlomak, osim tri ispuštene riječi na početku; ostali ispušteni dijelovi – kraj jedne i početak druge rečenice u sredini odlomka – nedostaju i u PM!)</p> <p>367 (čitav odlomak, osim što je prva rečenica neznatno izmijenjena i što je Aristotelov citat znatno skraććen tako što umjesto nastavka teksta stoji <i>et cetera</i>)</p> <p>368–369 (dva kratka odlomka u cjelini)</p> <p>370 (čitav odlomak, osim dvije riječi)</p> <p>371 (čitav odlomak, osim ispuštenog dijela teksta nakon riječi <i>quando</i>)</p> <p>372 (čitav odlomak, osim što su neke riječi izmijenjene – npr. <i>vera</i> umjesto <i>natura</i> i <i>extra</i> umjesto <i>separata</i> – a dijelovi zadnje rečenice ispušteni)</p> <p>373 (čitav odlomak, osim što su tri riječi zadnje rečenice nečitke, a njezin kraj nedostaje, jednako kao i u PM)</p> <p>374 (dijelovi odlomka: nedostaje zadnja trećina, a pojedine su riječi izmijenjene ili im je izmijenjen redosljed)</p> <p>375 (čitav dugi odlomak, osim što nedostaju kraći dijelovi teksta i što su neke riječi izmijenjene: npr. <i>item quam</i> umjesto <i>similiter queritur</i>)</p>	<p>Augustin: <i>De trinitate</i> XI</p> <p>Aristotel: <i>De anima</i> I, 1, 403a 8–10; III, 8, 432a 3–10</p> <p>Augustin: <i>De trinitate</i> VIII. 2.3.</p> <p>Jeronim (nepoznato mjesto)</p> <p>Aristotel: <i>Analytica posteriora</i>, 1, 7, 71a</p>
		204	<p>376 (čitav odlomak, osim što na dva mjesta umjesto <i>ut</i> stoji <i>vero</i>)</p> <p>377 (čitav odlomak, osim što nedostaje pola zadnje rečenice, jednako kao i u PM)</p> <p>378–379 (dva odlomka u cjelini, osim što nedostaje zadnja rečenica 379. odlomka, jednako kao i u PM)</p>	<p>Aristotel: <i>De anima</i> I, 1, 403a 31</p>

376–381	XXV.iv. <i>In qua parte corporis sit anima</i> (U kojem se dijelu tijela nalazi duša?)	205	380 (dijelovi dugog odlomka: nedostaje pet redaka teksta između riječi <i>victoriam</i> i predzadnje riječi odlomka; u ostatku odlomka pojedine riječi nečitke, ispuštene ili izmijenjene) 381 (dijelovi odlomka: mnoge riječi nečitke, a neke izmijenjene) [Nakon zadnje rečenice odlomka odnosno poglavlja slijedi rečenica kojom završava »Martinov« rukopis: <i>Explicit de potentiis anime tractatus.</i>]	
382–400	XXVI.i. <i>De libero arbitrio</i> (O slobodnoj volji)			
401–415	XXVI.ii. <i>Utrum liberum arbitrium sit in Deo et in angelis</i> (Ima li slobodne volje u Bogu i anđelima?)			

Ono što se usporedbom dvaju tekstova prvo uočava jest Martinovo izostavljanje početnih i završnih poglavlja kao i dužih cjelina iz središnjeg dijela Blundova *Traktata*, što zajedno čini oko 68 % cjelovitog teksta (mjereno brojem redaka kritičkog izdanja). Drugim riječima, Martinov rukopis obuhvaća nešto malo manje od trećine Blundova teksta. Iako je sasvim zamislivo da je odabir pojedinih dijelova Blundova *Traktata* plod slučaja – npr. nepotpunog predloška koji je stajao na raspolaganju Martinu i/ili njegovim prepisivačima – postoji više razloga zašto je taj scenarij manje vjerojatan.

Kao prvo i najvažnije, odabir kraćih dijelova teksta – najčešće po jedne, i to redovito nepotpune, rečenice – iz poglavlja u kojima se Blund bavi peterima vanjskim osjetilima (XIII.–XVI. poglavlje) jasno pokazuju Martinovu namjeru da iz svakog od tih poglavlja preuzme samo definiciju ili kratko objašnjenje funkcije i moždane lokacije pojedinog osjetila, ne želeći čitatelja – tko god on bio – opterećivati detaljima »nižih« i, moglo bi se spekulirati, teološki manje atraktivnih duševnih moći. Pritom je zanimljivo da je iz definicija četiriju od pet osjetila (dakle svih osim opipa) ispušten upravo onaj dio rečenice ili odlomka u kojem se Blund poziva na Avicenu kao izvor iz kojeg je preuzeo definiciju. Možemo samo nagađati je li takvo ispuštanje plod Martinove potrebe za maksimalnim skraćivanjem definicije, tako da iz nje izbacila sve što je suvišno (uključujući uputu na izvor), ili njegove želje za prikrivanjem izvora definicije. (Ovaj drugi scenarij, naravno, pretpostavlja odgovor na pitanje zašto na mnogim drugim mjestima u »Martinovu« tekstu taj isti izvor, tj. Avicenin *De anima*, nije prešućen). Udio poglavlja o vanjskim osjetilima u Blundovu *Traktatu* iznosi više od 40 %, dok je udio tih poglavlja u Martinovu rukopisu malo iznad 10 %.

Nadalje, poglavlja koja označavaju prijelaz prema unutarnjim osjetilima, tj. »višim« i teološki relevantnijim duševnim moćima – zajedničkom osjetilu, mašti, prosudbi i pamćenju – daleko su »eksploatirani«, premda su neki dijelovi tih poglavlja, osobito onih dužih (XVII. »O zajedničkom osjetilu« i XXI. »Možemo li se prisjetiti zaborava?«), ispušteni.

Konačno, sedam poglavlja o razumskoj duši i pitanjima vezanim uz njezin ontološki status, od kojih su tri vrlo duga, preuzeta su u cjelini. Ta poglavlja čine 22,5 % Blundova, ali zato čak 69 % »Martinova« teksta, što pokazuje koliku im je važnost Martin pridavao. Ovakva struktura tekstovnih preklapanja jasno sugerira želju »autora« zadnjeg dijela Urbanijskog rukopisa da tekst prilagodi određenoj vrsti čitatelja – čitatelja koji je trebao dobiti kratku i jasnu informaciju o ustrojstvu duše, s preciznim funkcionalnim definicijama njezinih dijelova i njihovih moždanih sjedišta, čime bi se čitatelj pripremio za središnji i teološki najrelevantniji dio rukopisa – razmatranje ustrojstva razumske duše i pitanja njezine djeljivosti, supstancijalnosti, smrtnosti i kreposnosti (tj. njezinih zasluga).

Čini se da selektivno preuzimanje dijelova tuđih rukopisa nije bila rijetka pojava u 14. stoljeću. Naprotiv, na nekim sveučilištima (kao u Pragu 1452.) eksplicitno je ozakonjena praksa da predavači (magistri) mogu čitati isječke tekstova uglednih autora – točnije određena pitanja (*quaestiones*) s ponuđenim odgovorima i prigovorima – u obliku slobodnih citata ili parafraza. Takvi su tekstovi postali poznati pod nazivom *exercitia*, slobodno su cirkulirali među studentima i predavačima, a mnogi nisu sadržavali nikakve tragove izvora iz kojeg su preuzeti.²² S obzirom na način na koji je složen Martinov rukopis, sasvim je moguće da je služio upravo za tu ili neku sličnu svrhu.

Ako se ta mogućnost uzme u obzir, onda nije neobično da između Blundova i »Martinova« teksta postoje određena odstupanja. Iako ta odstupanja ni približno nisu takva da bi izazvala i najmanju sumnju u identičnost »Martinova« teksta s Blundovim, ona ipak mogu biti zanimljiva – i to ne samo za spekulaciju o svrsi Martinova rukopisa, nego i za moguću reviziju pojedinih spornih mjesta u kritičkom izdanju Blundova *Traktata*. Kao i u mnogim sličnim slučajevima različitih rukopisnih inačica istog teksta, uzrok većine odstupanja valja tražiti u samom procesu prepisivanja, točnije u nenamjernim ili namjernim preinakama teksta (npr. radi njegova »pojašnjenja«) od srednjovjekovnih prepisivača. Šest je vrsta takvih tipičnih pogrešaka²³ – (1) ispuštanje teksta²⁴, (2) izmjena ili zamjena (supstitucija) teksta²⁵, (3) dodavanje teksta, (4) mijenjanje redosljeda dijelova teksta (bilo riječi u rečenici bilo rečenica u odlomku), (6) ponavljanje (dupliciranje) dijelova teksta, (5) pogrešna interpunkcija – i svih šest su obilato zastupljene u Martinovu rukopisu (s time da zadnje spomenuta vrsta odstupanja nije uzeta u obzir u usporednoj analizi, i to zbog praktične

²² A. KENNY, J. PINBORG, »Medieval Philosophical Literature«, str. 21.

²³ A. KENNY, J. PINBORG, »Medieval Philosophical Literature«, str. 38–42.

²⁴ Takvi primjeri vrlo su česti u Martinovu rukopisu – od ispuštenih riječi ili dijelova rečenice do ispuštenih čitavih rečenica. (Tu ne uključujem ispuštanja koja se poklapaju s nekim od triju rukopisnih inačica Blundova teksta, najčešće praškom.) Tri puta, od kojih je jedan citat iz Aristotela na listu 200, odlomak 367, Martin ili prepisivač rukopisa na mjestu prekida Blundova teksta umeće riječi *et cetera*, dajući tako čitatelju do znanja – što inače ne čini – da je tekst prekinut.

²⁵ Jedan od kreativnijih i filozofski zanimljivijih primjera jest zamjena riječi *intellectu adepto* riječju *formali* u rečenici: *Intellectus autem in effectu est coniunctus ex intellectu materiali et formali...* (odlomak 340 na dnu lista 195 Martinova rukopisa). Naime, izraz »intellectus adeptus« nije Aristotelov, nego potječe od Aleksandra Afrodisijskog (*De intellectu et Intellecto*), a u srednjovjekovnu je psihologiju ušao posredstvom Avicene i Al-Farabija. Martin kao da je ovdje želio »pojasniti« Blundovu rečenicu upotrijebivši izraz »intellectus formalis« koji Blund inače, ali ne i na ovome mjestu, rabi kao neologizam i istoznačnicu za »intellectus adeptus« (*intellectus formalis sive adeptus*) kako bi imao jasnu pojmovnu opoziciju *intellectus materialis* – *intellectus formalis*. M. W. DUNNE, »Introduction«, str. XXVI.

nemogućnosti utvrđivanja »ispravne« interpunkcije za veći dio teksta, što je sasvim uobičajena situacija kada su u pitanju srednjovjekovni rukopisi i njihova kritička izdanja).

Naravno, kao i u drugim sličnim slučajevima, razumno je pretpostaviti da su neka tekstovna odstupanja proizvod same transkripcije, tj. subjektivnih i objektivnih ograničenja s kojima se paleograf suočava – od nedovoljnog poznavanja filozofskog sadržaja djela i njegova povijesno-znanstvenog konteksta do nestandardnog načina pisanja kratica, nečitkosti ili fizičkog oštećenja rukopisa. Ovdje, međutim, valja naglasiti da sam pri usporednoj analizi »Martinova« i Blundova spisa taj čimbenik nastojao uzeti u obzir koliko god je to bilo moguće, tako da sam iz tabličnog prikaza analize izuzeo sva ona odstupanja – npr. zamjenu jedne riječi drugom, značenjski različitom ali grafički sličnom riječju²⁶ ili promjenu redosljeda riječi u rečenici – za koja sam plauzibilno mogao pretpostaviti da bi mogla biti proizvod i transkripcijskih nedoumica, a ne samo prepisivačke pogreške.

Konačno, važno je istaknuti, a što je također vidljivo iz tablice, da postoji mnogo mjesta gdje se tekst Martinova rukopisa priklanja *jednom* od triju sačuvanih tekstovnih predložaka Blundova *Traktata*, odnosno gdje se razlikuje od ostala dva. U najvećem broju takvih slučajeva (njih više od 90 %) praški je predložak taj prema kojem se Martin »ravna«, iako valja upozoriti i na onih nekoliko mjesta gdje je Urbanijski rukopis kompatibilan s Vatikanskim i/ili predložkom iz Cambridgea.²⁷ Je li to dovoljan razlog da Urbanijski rukopis smatramo novom (makar i nepotpunom) inačicom Blundova *Traktata*, uz tri postojeće – ne može se ustvrditi bez daljnje, podrobnije tekstualne analize koja bi uzela u obzir i paleografske i sadržajne specifičnosti rukopisa.

No što je s dijelovima teksta za koje se ne može utvrditi da su posuđeni od Blunda, tj. koje bismo mogli smatrati »izvornim«? Takvih dijelova ima vrlo malo – zapravo toliko malo (ukupno nekoliko fragmenata) da ih se slobodno može smatrati prepisivačkim incidentima i/ili nerazriješenim mjestima u transkripciji. U te dijelove naravno ne ulaze vrlo učestali primjeri Martinovih dodataka – najčešće jedne ili dviju riječi – Blundovu tekstu jer bi se za većinu tih »umetaka« moglo uvjeljivo pokazati da služe ili kao poveznice između dvaju fizički razdvojenih fragmenata izvornog teksta ili kao »pojačivači smisla«²⁸, radi lakšeg praćenja teksta (na mjestima na kojima izvorni tekst nije prekinut, ali se autoru učinio nedovoljno jasnim ili »tečnim«). O drugim mogućim Martinovim motivima »iskrivljavanja« teksta predložka, a pogotovo o njegovoj namjeri da prikrije činjenicu da tekst nije njegov, teško da može biti riječi, budući da je norma izvornosti bila potpuno strana srednjovjekovnom poimanju teksta i njegove društvene funkcije. (Ta norma, uostalom, neće predstavljati nikakvo praktično ograničenje – a kamoli etički imperativ – znanstvene komunikacije još dugo nakon Martinova doba.)

²⁶ Nekoliko primjera: *corruptus* umjesto *corpus*, *passiones* umjesto *impressiones*, *proprio* umjesto *proposito*, *actionibus* umjesto *accidentibus*, *in veritate* umjesto *invenire*, *divina* umjesto *divisiva*, *proportionaliter* umjesto *potentialiter*. U tim je i sličnim slučajevima teško reći je li u pitanju pogreška Martinovih prepisivača ili je riječ pogrešno pročitana tijekom transkripcije.

²⁷ Najjasniji slučajevi Martinova odstupanja od Praškog rukopisa i priklanjanja rukopisu iz Cambridgea i/ili Vatikanskom rukopisu, jesu u odlomcima 257, 259, 261 i 268. U nekim slučajevima (kao u odlomku 370 na stranici 202 Martinova rukopisa) unutar jedne rečenice kombiniraju se sve tri inačice Blundova *Traktata*!

²⁸ Npr. dodavanje riječi *autem* u rečenici *Intellectus autem adeptus, est passio generata in anima...*

Od (za sada) neidentificiranih dijelova Martinova rukopisa ima nekoliko kraćih i jedan duži fragment. Budući da se i u tome dužem fragmentu pojavljuju pojedini izrazi koji podsjećaju na jedan prethodno »preskočeni« odlomak Blundova teksta²⁹), opravdano je pretpostaviti da u Martinovu rukopisu uopće ne postoje dijelovi kojih nema kod Blunda, a ako i postoje, onda je riječ o tipičnim prepisivačevim »opaskama« ili drugim naknadnim intervencijama kakve poznaje gotovo svaki srednjovjekovni rukopis. Ipak, postoji jedna zanimljiva iznimka – zadnja rečenica rukopisa koja glasi: *Explicit de potentiis anime tractatus*. Ta kratka rečenica potiče spekulaciju o tome treba li glagol »explicit« (u standardnom značenju *izložiti* ili *izvesti*) shvatiti u kreativnom (autorskom) ili u »rutinskom« (prepisivačkom) smislu (u smislu »dovršiti prijepis«). Bilo kako bilo, navedene rečenice nema ni u jednom od triju sačuvanih rukopisa Blundova *Traktata* (barem o tome šuti – inače vrlo iscrpan i precizan – kritički aparat najnovijeg izdanja tog djela objavljenog 2013. pod pokroviteljstvom Britanske akademije).

Zaključak

Uzevši sve navedeno u obzir, preostaje ključno pitanje – pitanje na koje nam usporedna analiza dvaju spisa ne može dati odgovor: Zašto je, u razmjernom obilju recentnijih tekstova o duši, nastalih u 13. i početkom 14. stoljeća, od kojih su neke napisali najveći mislioci dominikanskog reda, odabran upravo Blundov *Traktat* – tekst star više od jednog stoljeća (u odnosu na Martinovo doba), tekst za koji se (usprkos nedostatnim podacima o njegovoj recepciji) ne može reći da je bio među popularnijima u skolastičkom razdoblju i, konačno, ali ne i najmanje važno, tekst koji je svojom orijentacijom na prirodnoznanstvene izvore i Aviceninu interpretaciju Aristotela sve samo ne tipičan za srednjovjekovno poimanje duše?

Je li tome pridonio sam sadržaj Blundova *Traktata* ili metodološki pristup utemeljen na analizi tada novootkrivenih prirodnoznanstvenih izvora ili možda didaktičko-metodološke vrline teksta: njegova vrlo jasna struktura i filozofski atraktivan pregled najvažnijih pitanja i odgovora vezanih za pojedine duševne moći; ili je pak za Martinov izbor odgovoran neki slučajni splet okolnosti, npr. puka dostupnost rukopisa (koji je sam Martin ili netko od njegove subraće mogao donijeti iz Pariza, Oxforda ili nekog drugoga sveučilišnog središta tadašnje Europe³⁰) – vjerojatno nikada nećemo saznati.

Ono što je manje neizvjesno jest sama namjena Martinove kompilacije dijelova Blundova *Traktata*. Naime, postoji čitav niz indicija koje bi mogle potkrijepiti pretpostavku da je kompilacija sastavljena najvjerojatnije iz didaktičkih pobuda – kao udžbenik ili priručnik za studente na nekome dominikanskom učilištu, možda upravo u Zadru, a možda i s druge strane Jadrana (gdje je rukopis i pronađen), npr. u nekom od redovničkih središta Lombardske provincije.

²⁹ Taj se fragment nalazi na stranici 200 Urbanijskog rukopisa, između odlomaka 361 i 362 prema Callusovoj paginaciji Blundova *Traktata*, a »preskočeni« odlomak je 352.

³⁰ Uostalom, ako je jedan od tri sačuvana rukopisa Blundova teksta (pod za sada nerazjašnjenim okolnostima) dospio u daleki Prag, zašto ne bi u Zadar, u kojem dominikanci imaju studij koji će 1495. prerasti u generalni studij sa sveučilišnim pravima i povlasticama?

Iako »Martinov« spis nema vrijednost izvornog djela, on je ipak zanimljivo svjedočanstvo o recepciji aristotelovsko-arapske psihologije u visokoj skolastici, ali i samog Blundova *Traktata o duši*, koji je – sudeći po činjenici da je »otkriven« kao dio rukopisa nastalog na drugom kraju Europe u 14. stoljeću – imao dulji i dalji odjek nego što bi se to možda očekivalo. Konačno, ali ne i manje važno, drugi dio Urbanijskog rukopisa mogao bi biti koristan za daljnju kritičku redakciju samog Blundova djela – kao neovisan izvor, uz tri do sada poznata.

Summary

*MARTIN OF ZADAR ALIAS JOHN BLUND:
AN (UN)KNOWN MEDIEVAL TEXT ABOUT THE SOUL AND ITS POWERS*

The author reports on a manuscript, held in the capitol library in Urbania, near Urbino in Italy, consisting of two separate texts: the first being a commentary on Peter Lombard's Sententiae (Abstractiones de Libro Sententiarum) and the second a psychological treatise on the soul and its powers (De anima et de potentiis animae). Leaning on bibliographical notes left by two distinguished historians of the Dominican order (one by Herman D. Christianopulo from the end of the 18th century and the other by Thomas M. Kaeppli from the second part of the 20th century) and two notes from a notary office in Split dating from the 14th century, Croatian scholar Franjo Šanjek (as far back as 1981) has attributed both texts to a Dominican friar Martin of Zadar (Martinus de Jadra). A paleographical analysis of the manuscript confirmed that it originates from the end of the 13th or the beginning of the 14th century. In the year 2006 a critical edition of the first part of the manuscript, Martin's comments on the Sententiae, has been published. The analysis of the second (and much shorter) part of the manuscript (comprising 18 folia) revealed that its text consists of larger excerpts from John Blund's (Johannes Blundus') Tractatus de anima, an important piece of Aristotelian-Avicennian philosophical psychology that was most probably written between year 1200 and 1204. Parallel presentation of the two texts, the critical edition of Blund's treatise (edited by D. A. Callus, R. W. Hunt and M. W. Dunne) and the transcribed text of the second part of the manuscript from Urbania, shows interesting similarities and dissimilarities which might prove useful both for the study of the reception of Blund's philosophy in the 13th and 14th centuries and for the critical edition of his only preserved work (hitherto based on three known manuscripts: from Cambridge, Prague and Vatican). A plausible assumption concerning the purpose of Martin's compilation of parts of Blund's Treatise is that it was used for teaching (perhaps in a Dominican monastery school, either in Zadar or in Northern Italy). However, even if this assumption proves right, there remains a baffling question: Why did Martin, among an abundance of psychological works from the 13th and the beginning of the 14th centuries, of which some were written by greatest Dominican thinkers (like Albert the Great or Thomas Aquinas), picked out a more than a century old text which – as one might plausibly assume – was not even among the more popular representatives of its kind. The choice of

Blund's Treatise appears even more peculiar knowing that its author draws extensively on natural-philosophical sources – not only Greek and Arabic, but also medieval ones (e.g. Quaestiones Salernitanae or Adelard of Bath).

KEY WORDS: *Martinus de Jadra, John Blund (Johannes Blundus), medieval manuscript, powers of the soul, Aristotle, Avicenna, philosophical psychology, natural-philosophical sources, Dominican order.*